

ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

01/2022

Law pedia – Ερευνητική Εργασία

<https://www.lawpediagreece.com/articles>

Ομάδα Διεθνούς Δικαίου

Υπεύθυνες Εργασίας :

- Σταματάκη Ελένη
- Τρυφωνοπούλου Βασιλική
- Φιλιππάτου Κλειώ

Επιμέλεια : Πετρουλάκη Χρυσούλα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	2
ΟΡΙΣΜΟΙ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΤΟΥΡΚΙΑΣ (1973-1990)	4
ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	4
ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΖΩΝΗΣ (ΑΟΖ)	6
ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΧΩΡΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ	7
ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣΙΣΜΙΚ Ι	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1990 – 2000	8
ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1990	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2000 – 2021	13
2000-2010: Διερευνητικοί Κύκλοι, Πρωθυπουργοί	13
2010-2021: ΑΟΖ, Δίκαιο Θάλασσας, νομικό πλαίσιο	14
ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ/ ΠΙΘΑΝΕΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	16
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	16

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι διπλωματικές σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας, στην διάρκεια των χρόνων, έχουν απασχολήσει αρκετές φορές με τις επιμέρους διαφορές και διεκδικήσεις τους, τόσο το εσωτερικό των κρατών τους, όσο και τις γειτονικές χώρες. Ήδη από το 1821, με την έναρξη της ελληνικής επανάστασης, οι μεταξύ τους σχέσεις αρχίζουν να ταλανίζονται ακόμη πιο έντονα. Αποκορύφωμα της κλιμάκωσης αυτής, αποτελούν γεγονότα όπως η εισβολή στην Κύπρο το 1974, η οριοθέτηση της ΑΟΖ, η κρίση του Σιμισίκ το 1976, οι διερευνητικοί κύκλοι, ενώ καθοριστικότερο όλων αποτελεί το ζήτημα της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, το οποίο ξεκινάει το 1974 και διαρκεί έως και σήμερα. Τα γεγονότα αυτά, αλλά κι η εξέλιξη των διπλωματικών Ελληνοτουρκικών σχέσεων, που συνάδουν άμεσα με το διεθνές δίκαιο, θα αναλυθούν περαιτέρω στα ακόλουθα κεφάλαια.

ΟΡΙΣΜΟΙ

Αιγιαλίτιδα ζώνη (Χωρικά ύδατα) : Αιγιαλίτιδα ζώνη καλείται η θαλάσσια ζώνη που ορίζεται ανάμεσα στα εσωτερικά ύδατα και την ανοικτή θάλασσα. Δηλαδή, είναι η θαλάσσια περιοχή, η οποία περιβάλλει τις ακτές ενός παράκτιου κράτους και εκτείνεται πέρα από την ξηρά και τα εσωτερικά ύδατα (ή αρχιπελαγικά ύδατα στην περίπτωση αρχιπελαγικού κράτους) και στην οποία το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία (εκτελεστική–νομοθετική–δικαστική).¹ Η κυριαρχία του παράκτιου κράτους στην αιγιαλίτιδα ζώνη εκτείνεται εκτός από το θαλάσσιο και στον εναέριο χώρο, καθώς και στο βυθό και το υπέδαφος.²

Στο Αιγαίο και οι δύο πλευρές έχουν χωρικά ύδατα 6 μιλίων. Στη Μαύρη Θάλασσα και στη ακτή της κατά μήκος της Μεσογείου η Τουρκία έχει εφαρμόσει αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ. Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, εθιμικό και συμβατικό (και όπως αποτυπώνεται από τη νέα Σύμβαση του 1982, άρθρο 3), η Ελλάδα έχει το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. Με απόφαση της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης (1995), τυχόν επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων θα αποτελέσει αιτία πολέμου (Causus belli).³

Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ): Σε αντίθεση με την υφαλοκρηπίδα, η οποία υφίσταται ως “φυσικό δικαίωμα”, ανεξάρτητα από την έκφραση βούλησης του παράκτιου κράτους να την αποκτήσει, στην περίπτωση της ΑΟΖ το κράτος πρέπει να εκδηλώσει τη βούλησή του να αποκτήσει τη ζώνη, μέσα από μια εθνική πράξη κήρυξης. Από την στιγμή που το κράτος εκφράζει αυτήν την βούληση αποκτά όλα τα δικαιώματα που το Διεθνές Δίκαιο του απονέμει (π.χ. δικαιώματα αλιείας και εκμετάλλευσης της φυσικής ήπιας

¹ Ε. Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015

² Κ. Ιωάννου – Α. Στρατή, *Δίκαιο της Θάλασσας*, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2000, σελ.78

³ Θ. Ντόκος, *Αλφαβητάρι των Ελληνο-Τουρκικών σχέσεων*, Κείμενο Εργασίας Νο 11/2010, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Μάιος 2010, σελ.4

ενέργειας που προκύπτει από την κίνηση του νερού και των ανέμων⁴) σε μια περιοχή, η οποία εκτείνεται ως τα διακόσια ναυτικά μίλια από την ακτή, με την προϋπόθεση ότι το εύρος της θάλασσας στην περιοχή του παρέχει μια τέτοια δυνατότητα.⁵ Η Ελλάδα δεν έχει οριοθετήσει ΑΟΖ.

Υφαλοκρηπίδα : Η Υφαλοκρηπίδα είναι τμήμα του παράκτιου βυθού της θάλασσας. Ο ορισμός της κατά την Ωκεανογραφία είναι το τμήμα το οποίο αποτελεί την ομαλή προέκταση της ακτής, κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας ως το σημείο στο οποίο αυτή διακόπτεται απότομα. Συγκεκριμένα, είναι ο βυθός και το υπέδαφος των υποθαλάσσιων περιοχών που γειτνιάζουν με την ακτή, αλλά βρίσκονται πέρα από το όριο της αιγιαλίτιδας ζώνης, ως βάθος των 200 μέτρων ή πέρα από το όριο ως το σημείο που το βάθος των υπερκείμενων υδάτων επιτρέπει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των εν λόγω περιοχών.⁶

Αβλαβής διέλευση : Στην ανοιχτή θάλασσα, όπου απουσιάζει η κρατική κυριαρχία, το δικαίωμα της ελευθεροπλοίας είναι καθολικό για ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα. Το παράκτιο κράτος όμως που στην αιγιαλίτιδά του ζώνη ασκεί κυριαρχία, πρέπει να προβεί σε κάποιους συμβιβασμούς, για να εξασφαλίσει το δικαίωμα της ελευθεροπλοίας στη ζώνη αυτή. Ο συμβιβασμός αυτός ονομάζεται αβλαβής διέλευση.⁷

Γκρίζες ζώνες: Μετά την κρίση των Ιμίων (1996), η τουρκική πλευρά εμμένει στη θέση ότι στο Αιγαίο υπάρχουν γκρίζες ζώνες κυριαρχίας που περιλαμβάνουν τουλάχιστον 100 μικρά σε έκταση νησιά, μερικά εκ των οποίων είναι κατοικημένα (όπως το Αγαθονήσι και το Φαρμακονήσι). Το καθεστώς των νησιών αυτών είναι, σύμφωνα με την Άγκυρα, αμφισβητούμενο και πρέπει να καθοριστεί μέσω διαπραγματεύσεων.⁸

Κυπριακό πρόβλημα : Αν και τυπικά δεν αποτελεί διμερές ζήτημα, το Κυπριακό έχει παίξει σημαντικό ρόλο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Ο πρέσβης Βύρων Θεοδωρόπουλος εκτιμά ότι όλες οι διαφορές σχετικά με το Αιγαίο είτε εφευρέθηκαν είτε διογκώθηκαν από την Άγκυρα που κακώς υπολόγιζε ότι θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως αντίβαρο στα θέματα της Κύπρου. Η Ελλάδα αποτελεί, μαζί με την Τουρκία και τη Βρετανία, εγγυήτρια δύναμη και έχει αναπτύξει στρατιωτική δύναμη στην Κύπρο (Ελληνική Δύναμη Κύπρου/ΕΛΔΥΚ). Δύσκολα μπορεί να φανταστεί κανείς πλήρη ομαλοποίηση των σχέσεων Ελλάδας και Τουρκίας χωρίς πρότερη επίλυση του Κυπριακού προβλήματος.⁹

---

⁴ Χ. Ροζάκης, *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2013, σελ. 16-17

⁵ Χ. Ροζάκης, *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2013, σελ. 18-19

⁶ Άρθρο 1, Σύμβαση της Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα (1958)

⁷ Μ. Κλάδη – Ευσταθοπούλου, *Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας – Αιγιαλίτιδα Ζώνη, Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, Γρηγόρης Τσάλτας, Τόμος Α', 2003, σελ.236

⁸ Θ. Ντόκος, *Αλφαβητάρι των Ελληνο-Τουρκικών σχέσεων*, Κείμενο Εργασίας Νο 11/2010, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Μάιος 2010, σελ.5

⁹ Ο.π., σελ.7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΤΟΥΡΚΙΑΣ (1973-1990)

Οι σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας, δύο γειτονικών μεταξύ τους χωρών, έχουν απασχολήσει ανά τακτά χρονικά διαστήματα τόσο τους λαούς τους, όσο και τους πολιτικούς τους, οι οποίοι πολλές φορές είναι οι κύριοι δρώντες. Σε εγρήγορση βρίσκονται την ίδια στιγμή και τα άμεσα συνδεδεμένα κράτη, που αν μη τι άλλο δεν μπορούν να μείνουν αμέτοχα. Αν και αναμφίβολα, το ιστορικό υπόβαθρο αυτών των σχέσεων είναι αρκετά πλατύ, το επίκεντρό μας θα περιοριστεί στην περίοδο 1973-1990, όπου συνέβησαν μια σειρά από αξιοσημείωτα γεγονότα, ικανά να επηρεάσουν ακόμα περισσότερο την ισορροπία μεταξύ των δύο χωρών.

ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ ΑΙΓΑΙΟΥ

Καταρχάς, ο όρος “υφαλοκρηπίδα” εμφανίζεται για πρώτη φορά, το 1945, σε μια ομιλία του τότε Προέδρου των ΗΠΑ Χάρι Τρούμαν, και σημαίνει τον πυθμένα και το υπέδαφος του πυθμένα των θαλάσσιων περιοχών, εντός των χωρικών υδάτων. Όσον αφορά την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, η Ελλάδα, ήδη από το 1969, είχε προχωρήσει σε εκχωρήσεις για την εξερεύνησή της.¹⁰ Όμως, σύμφωνα με τις πηγές της εποχής, η Τουρκία, εκμεταλλευόμενη μια σύγχυση που υπήρχε στην διεθνή οριοθέτηση των κανόνων περί Υφαλοκρηπίδας, άρχισε να επεμβαίνει.

Πιο συγκεκριμένα, η σύγχυση αυτή, η οποία οδήγησε στην τρίτη συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, αφορούσε τόσο τον ορισμό της Υφαλοκρηπίδας, όσο και την νομική οριοθέτησή της και ξεκίνησε το 1969, από το πρόβλημα που δημιουργήθηκε μεταξύ του Διεθνούς Δικαστηρίου και της Συμβάσεως της Γενεύης. Αναλυτικότερα, ένα από τα δύο κριτήρια του ορισμού της υφαλοκρηπίδας, όπως τέθηκαν τότε, ήταν το ισοβάθος των 200 μέτρων, δηλαδή οι περιοχές του βυθού που βρίσκονταν πιο κοντά στο παράκτιο κράτος και δεν ξεπερνούσαν τα 200 μέτρα. Δεδομένης αυτής της ασάφειας αλλά και της σύγχυσης που προκάλεσε, το 1969 επισημάνθηκε ότι πρέπει να υπάρχει γεωλογικός δασμός μεταξύ υφαλοκρηπίδας και παράκτιου κράτους, να θεωρείται δηλαδή φυσική προέκταση. Η Τουρκία, με βάση αυτή την απόφαση, διεκδικούσε την μισή περίπου υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, ως φυσική προέκταση της Ανατολίας.¹¹

Το άρθρο 6 της Σύμβασης της Γενεύης καθιέρωσε την γραμμή της ίσης απόστασης, δημιουργώντας έτσι έναν νέο τρόπο οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Παρόλα αυτά, το 1969 στην υπόθεση της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας θάλασσας, θεωρήθηκε πως για τα μη συμβαλλόμενα στη σύμβαση της Γενεύης μέρη το άρθρο 6 δεν βρίσκει εφαρμογή. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση των παρακείμενων κρατών όπου η γραμμή της ίσης απόστασης δεν καλύπτεται από εθιμικό δίκαιο.¹² Όσον αφορά την εν λόγω διαφορά, η Ελλάδα ήταν μέρος της σύμβασης, ενώ η Τουρκία όχι.¹³

¹⁰ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.241

¹¹ Ο.π., σελ.244

¹² D. P. O'Connell, *The International Law of the Sea*, Vol. II, ed. by I.A.Shearer, Oxford University Press (Clarendon), 1984, Κεφ. 16 σελ.635-639

¹³ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.246

Έτσι λοιπόν, η Τουρκία την 1η Νοέμβρη του 1973, χορήγησε στην τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίων, ΤΡΑΟ, άδειες για διεξαγωγή ερευνών επί της ελληνικής υφαλοκρηπίδας δυτικά των ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου,¹⁴ ενώ μάλιστα λίγες εβδομάδες πιο πριν, είχε γίνει γνωστή η εύρεση κοιτασμάτων πετρελαίου σε αυτές τις περιοχές. Η Τουρκία, για να μπορέσει να προβεί σε αυτές τις ενέργειες, έλαβε υπόψη της ως όρια της υφαλοκρηπίδας, την ηπειρωτική Ελλάδα και την Μικρά Ασία, παραβλέποντας εμφανώς τα νησιά του Αιγαίου κι εφαρμόζοντας έτσι την θεωρία της Φυσικής Προεκτάσεως του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Οι ενέργειες αυτές δεν σταμάτησαν όμως μόνο εκεί. Εκδόθηκαν εκ νέου άδειες προς την ΤΡΑΟ, τον Ιούνιο και Ιούλιο του 1974, δύο ημέρες πριν την Τουρκική εισβολή στην Κύπρο.

Η Αθήνα, μετά την πάροδο αρκετών μηνών, έστειλε στην Άγκυρα τις διαμαρτυρίες της αναφορικά με την ΤΡΑΟ, κάνοντας σαφή τη δυσαρέσκειά της. Πιο συγκεκριμένα, ήταν αντίθετη με το γεγονός ότι δεν ελήφθησαν υπόψη τα νησιά του Αιγαίου, ενώ επεσήμανε ότι σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, έχουν τα ίδια δικαιώματα επί της Υφαλοκρηπίδας. Στην συνέχεια υπογραμμίστηκε ότι η Ελλάδα ήδη από το 1961 ασκεί τα αποκλειστικά της δικαιώματα επί της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και πως η Τουρκία όφειλε κι ήταν απαραίτητο να οριοθετήσει την Υφαλοκρηπίδα της με βάση την αρχή της ίσης απόστασης του Διεθνούς Δικαίου.

Φυσικά, η Τουρκία δεν άργησε να ανταποκριθεί σε αυτές τις τοποθετήσεις. Τα βασικά σημεία της απάντησής της ήταν ότι αρχικά το πώς είναι σχηματισμένος ο βυθός του Αιγαίου έδωσε στην Τουρκία το δικαίωμα εκμετάλλευσης της Υφαλοκρηπίδας, αλλά και ότι οι υποθαλάσσιες εκτάσεις στο μήκος της Μικράς Ασίας αποτελούν φυσική προέκταση της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, ενώ επεσήμανε μάλιστα ότι τα ελληνικά νησιά δεν έχουν δική τους Υφαλοκρηπίδα αλλά αποτελούν προεξοχές της τουρκικής. Ακόμα, ανέφερε ότι σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, για την οριοθέτηση μιας υφαλοκρηπίδας δεν τίθεται σε εφαρμογή το άρθρο 6, αλλά η συμφωνία μεταξύ των χωρών. Επίσης, στην περίπτωση της Τουρκίας και της Ελλάδας έπρεπε να ληφθεί υπόψη και ο ημίκλειστος χαρακτήρας της θάλασσας.

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΖΩΝΗΣ (ΑΟΖ)

Το 1982, υπεγράφη η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, με την οποία καθιερώθηκε ο θεσμός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ)¹⁵. Σύμφωνα με τους όρους της Σύμβασης, η ΑΟΖ επεκτείνεται έως και 200 μίλια από την ακτή¹⁶ και περιλαμβάνει τόσο την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, τις δραστηριότητες με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση, αλλά και την προστασία της ΑΟΖ.¹⁷ Κατά την Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας συζητήθηκε να απορροφηθεί ο θεσμός της Υφαλοκρηπίδας από τον θεσμό της ΑΟΖ. Παρόλα αυτά, δεν έγινε κάτι τέτοιο, αφού υπάρχουν επικείμενες διαφορές

¹⁴ *Ελληνοτουρκική διαφορά ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων – Ειδικότερα κείμενα, Ελληνική Δημοκρατία – Υπουργείο Εξωτερικών*

¹⁵ Mikhail L. Myriantis, *UNCLOS 1982 – The Mediterranean Area and EU's Southern Rim*, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP), April 2019

¹⁶ Νικόλας Α. Ιωαννίδης, *Τουρκία και Δίκαιο της Θάλασσας: Δύο Άσπονδοι Εχθροί*, Δεκέμβριος 2015

¹⁷ Άρθρα 55-75, Τμήμα V Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας / Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίου (1982)

μεταξύ τους. Για παράδειγμα, η ΑΟΖ περιλαμβάνει τον βυθό, το υπεδάφος του καθώς και τα χωρικά ύδατα. Επιπλέον, περιλαμβάνει την οικονομική εκμετάλλευση του υπεδάφους, την επιστημονική έρευνα, αλλά και την προστασία της περιοχής. Τέλος, η ΑΟΖ βασίζεται αποκλειστικά στο κριτήριο της αποστάσεως από τις ακτές.¹⁸

Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν παρατηρείται διαφορά μεταξύ της οριοθέτησης της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας. Υπάρχει μια κοινή πλέον οριοθέτηση των δύο αυτών θαλάσσιων ζωνών, χωρίς ωστόσο να έχει λάβει διαστάσεις γενίκευσης. Ένα σημαντικό στοιχείο στη διαδικασία της οριοθέτησης είναι ο ρόλος των νησιών στην περιοχή της οριοθέτησης και του υπολογισμού αυτών στην οριοθετική διαδικασία. Τα νησιά έχουν το δικαίωμα, όπως και τα ηπειρωτικά εδάφη, να απολαμβάνουν όλες τις θαλάσσιες ζώνες που προβλέπει το Δίκαιο της Θάλασσας¹⁹, εξαιρούνται οι βραχονησίδες που δεν είναι κατοικήσιμες και δεν έχουν οικονομική ζωή. Αυτές δεν έχουν το προνόμιο της δημιουργίας ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας αλλά έχουν το δικαίωμα αιγιαλίτιδας ζώνης.²⁰

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΧΩΡΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Οι τουρκικές θέσεις για όλα τα παραπάνω αλλά κι οι απόψεις για το ζήτημα της Υφαλοκρηπίδας ανησύχησαν αρκετά την Αθήνα, η οποία θεώρησε ότι η Τουρκία μοιράζει καταρχάς μονομερώς το Αιγαίο και κατά δεύτερον, κάποια ελληνικά νησιά θα περιβάλλονταν από την τουρκική υφαλοκρηπίδα. Έτσι, θεωρήθηκε σωστότερο η επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 μίλια. Το 1974 όμως η Χουντική ελληνική κυβέρνηση, δίνοντας παράλληλα την ευκαιρία στην Τουρκία να επέμβει στρατιωτικά στην Κύπρο²¹, ανέβαλε την ισχύ αυτής της απόφασης και θεώρησε σωστότερο να γίνει διάλογος μεταξύ των δύο χωρών, ο οποίος αν ήταν αναποτελεσματικός θα οδηγούσε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.²²

Στον διάλογο που ακολούθησε μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας, η Τουρκία υποστήριξε ότι η επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων θα θεωρούνταν *casus belli* (αιτία πολέμου). Πιο συγκεκριμένα, η Τουρκία θεώρησε ότι η επέκταση αυτή ήταν αντίθετη με τα ζωτικά συμφέροντα της Τουρκίας, ενώ ασκούνταν και επιρροή στην Συνθήκη της Λωζάνης. Έτσι λοιπόν, υποστήριξε ότι το εύρος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης έπρεπε να ήταν στα 6 μίλια και να υιοθετηθεί η ευθυδικία. Επιπλέον, υποστηρίχθηκε ότι έπρεπε να καταργηθεί η αλιευτική ζώνη, να αφαιρεθεί το άρθρο 6, ενώ η απόσταση των 12 μιλίων διατηρήθηκε μόνο στον Εύξεινο Πόντο και την Μεσόγειο.

Η εξέλιξη του Εθιμικού και Συμβατικού Δικαίου της Θάλασσας, ήταν απόλυτα ευνοϊκή για την Ελληνική θέση. Η επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων, κατέστη το πιο ισχυρό σημείο της Ελλάδας, ενώ η Τουρκία, επειδή συνειδητοποίησε ότι ακυρώνονται πολλές διεκδικήσεις της στο Αιγαίο, αλλά και πολλά δικαιώματά της επί της Υφαλοκρηπίδας,

¹⁸ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.249

¹⁹ Χ. Ροζάκης, *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2013, σελ.26-27

²⁰ Άρθρο 121, Μέρος VIII Καθεστώς των Νήσων, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας / Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίου (1982)

²¹ Θ. Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνο – Τουρκικών Σχέσεων 1453-1998*, Εκδόσεις Σιδέρης, 1998, σελ.117

²² Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.257

προχώρησε στην παράνομη δήλωση για *casus belli*. Αυτός ήταν άλλωστε κι ο μόνος τρόπος να μην επεκταθούν τα ελληνικά χωρικά ύδατα, όπου έτσι κι έγινε.

ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣΙΣΜΙΚ Ι

Το 1976, η τουρκική κυβέρνηση ανακοίνωσε τον απόπλου του ωκεανογραφικού πλοίου “ΧΟΡΑ” στο Αιγαίο, προκειμένου να ελέγξει για κοιτάσματα πετρελαίου στην Υφαλοκρηπίδα. Η Ελλάδα αντέδρασε αφού για αρχή οι έρευνες θα πραγματοποιούνταν σε εδάφη κι ύδατά της, ενώ οι έρευνες θα είχαν συνέπεια και στον διάλογο μεταξύ των δύο χωρών. Στις 13 Ιουλίου 1976 και μετά από τρεις αναβολές της εξόδου του “ΧΟΡΑ”, το Εθνικό Συμβούλιο Ασφάλειας της Τουρκίας, αποφάσισε την έξοδο του πλοίου, ενώ την ίδια στιγμή ο πρωθυπουργός Ντεμιρέλ²³ είχε δηλώσει ότι τυχόν παρεμπόδιση του πλοίου θα θεωρηθεί *casus belli*. Το “ΧΟΡΑ”, που στο μεταξύ είχε μετονομαστεί σε “ΜΤΑ ΣΙΣΜΙΚ Ι”, παρά τις παρεμβάσεις ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, πραγματοποίησε από τις 6 Αυγούστου έως τις 15 Αυγούστου του 1976 σεισμολογικές έρευνες ανάμεσα στον Άγιο Ευστράτιο, την Λέσβο και τις Μικρασιατικές ακτές.²⁴ Στην Αθήνα, ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ, Ανδρέας Παπανδρέου, χαρακτήρισε ως σφάλμα την μη βύθιση του πλοίου,²⁵ την στιγμή που παραβίαζε ελληνικά χωρικά ύδατα, ενώ την ίδια στιγμή η κυβέρνηση κατέφυγε μονομερώς στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης αλλά και στο Συμβούλιο Ασφαλείας.²⁶

Ποιες ήταν οι θέσεις των δύο χωρών; Η Ελλάδα, στο Συμβούλιο Ασφαλείας, υποστήριξε μέσω του υπουργού Εξωτερικών της ότι καταρχάς οι διενέργειες της Τουρκίας συνέβησαν σε ελληνικά χωρικά ύδατα, αλλά και σε μία περίοδο όπου οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών ήταν ήδη έντονες λόγω της Τουρκικής εισβολής στη Κύπρο. Η Ελλάδα υποστήριξε ότι δεν ζητούσε από το Συμβούλιο Ασφαλείας νομική λύση, αλλά περιοριζόταν απλά στην καταγγελία. Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία υποστήριξε ότι λόγω της απουσίας συμφωνημένης οριοθέτησης μεταξύ των χωρών, οι ελληνικοί ισχυρισμοί ήταν παντελώς άτοποι. Επιπλέον, ο σκοπός του “ΣΙΣΜΙΚ Ι” ήταν καθαρά ερευνητικός. Τα στοιχεία αυτά θα διευκόλυναν την Τουρκία.²⁷

Η κρίση κατέληξε με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο συνέστησε στις δύο κυβερνήσεις να αποφύγουν ενέργειες που θα προκαλέσουν την επιδείνωση της κατάστασης.²⁸ Επίσης, τόνισε την ειρηνική επίλυση της διαφοράς, ειδικά με διμερείς διαπραγματεύσεις χωρίς να ορίζει υπαίτια τη Τουρκία για τη κρίση και κάνοντας τέλος, μνεία στο Δικαστήριο της Χάγης ως αρμόδιο όργανο για τέτοιου είδους διαφορές.²⁹ Το Διεθνές Δικαστήριο απέρριψε βάσει αυτών την αίτηση για λήψη προσωρινών μέτρων της ελληνικής

---

²³ Ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ (*Sami Süleyman Gündoğdu Demirel*, 1 Νοεμβρίου 1924 – 17 Ιουνίου 2015) ήταν Τούρκος πολιτικός, ο οποίος διετέλεσε επτά φορές πρωθυπουργός, αλλά υπήρξε και ο ένατος πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας.

²⁴ Ν. Παπαναστασίου. *Η Διαχείριση των Κρίσεων στην Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική*, Εκδόσεις Σιδέρη, 2015, σελ.142-143

²⁵ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.315-317

²⁶ Χ.Λ. Ροζάκης, *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις: η νομική διάσταση*, Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1989, σελ.29

²⁷ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.317-319

²⁸ Χ.Ζ. Σαζανίδης, *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις στην πενταετία 1973-1978*, Θεσσαλονίκη, 1979, σελ.316-317

²⁹ Χ.Ζ. Σαζανίδης, *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις στην πενταετία 1973-1978*, Θεσσαλονίκη, 1979, σελ.316-317

κυβέρνησης, με βασικό κριτήριο πως δεν ευσταθούν οι ελληνικοί ισχυρισμοί για ανεπανόρθωτη ζημιά των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων.³⁰

Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε ότι η Συνθήκη της Γενεύης του 1985, δεν είχε εφαρμογή. Η οριοθέτηση του Αιγαίου δεν ήταν μια νομική διαδικασία, αλλά έπρεπε να ληφθούν υπόψη άλλα κριτήρια. Έτσι, η Ελλάδα έπρεπε να αρχίσει τις ουσιαστικές διαπραγματεύσεις με την Τουρκία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1990 – 2000

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1990

Αρχές της δεκαετίας του '90, η πολιτική κατάσταση στις δύο χώρες ήταν εξαιρετικά ασταθής. Στην Ελλάδα, η ισχρή κοινοβουλευτική πλειοψηφία της νεοεκλεγμένης κυβέρνησης Μητσοτάκη δεν άφηνε δυνατότητες ελιγμών ενώ στην Τουρκία, οι εσωτερικές διαμάχες του κυβερνώντος κόμματος του Προέδρου Οζάλ³¹ είχαν ως αποτέλεσμα στις εκλογές του '91, να σχηματιστεί κυβέρνηση συνασπισμού υπό τον Ντεμιρέλ. Παρά την πολιτική αστάθεια και τις αντίθετες προσεγγίσεις των δύο χωρών στα διμερή θέματα και το Κυπριακό, υπήρξε βούληση για επανέναρξη του διαλόγου, αρχικά με την συνάντηση των Παρισίων (Σεπτέμβριος 1991) και στην συνέχεια, τον Φεβρουάριο του 1992, στο Νταβός, όπου οι δύο πρωθυπουργοί Μητσοτάκης – Ντεμιρέλ, κάτω από ένα καλό κλίμα, αντίθετο με αυτό της πρώτης συνάντησης μεταξύ των αντιπροσώπων των δύο χωρών, ήταν θετικοί στην υπογραφή συμφώνου καλής γειτονίας, φιλίας και συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, το οποίο όμως δεν υπογράφηκε ποτέ λόγω της έλλειψης ισχυρών κυβερνήσεων κι από τις δύο πλευρές του Αιγαίου και της σύνδεσης του Κυριακού με τα ελληνοτουρκικά. Συμπερασματικά, ενώ την περίοδο 1990-1993, υπήρξαν κάποιες προσπάθειες επαναπροσεγγίσης των δύο χωρών, δεν άλλαξε κάτι ουσιαστικό στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, αφού η Ελλάδα συνέχισε να ασκεί βέτο στην χρηματοδότηση της ΕΟΚ προς την Τουρκία και η Τουρκία να εγείρει θέμα αποστρατιωτικοποίησης των ανατολικών νησιών του Αιγαίου, με τα τουρκικά μαχητικά να παραβιάζουν συχνά τον ελληνικό εναέριο χώρο.

Οι εκλογές του 1993, έφεραν πολιτικές αλλαγές στις δύο χώρες με την Τανσού Τσιλέρ³² να εκλέγεται πρωθυπουργός της Τουρκίας και την επανεκλογή του Ανδρέα Παπανδρέου στην Ελλάδα. Τον Ιούνιο του 1994 η Ελλάδα θέτει ως όρο επανέναρξης του διαλόγου ότι η μοναδική διαφορά που θα συζητηθεί ανάμεσα στις δύο χώρες είναι η οριοθέτηση της

³⁰ Χ. Ροζάκης, *Η Διαφορά για την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου*, Αθήνα, 1979, σελ.225-230

³¹ Ο Τουργκούτ Οζάλ (*Halil Turgut Özal*, 13 Οκτωβρίου 1927 – 17 Απριλίου 1993) ήταν Τούρκος πολιτικός ηγέτης, πρωθυπουργός και ο 8ος πρόεδρος της Τουρκίας. Ανέλαβε την εξουσία τον Νοέμβριο του 1983.

³² Η Τανσού Τσιλέρ (*Tansu Penbe Çiller*, 24 Μαΐου 1946) είναι Τουρκάλα πολιτικός, η οποία ήταν και η πρώτη και μόνη μέχρι σήμερα γυναίκα πρωθυπουργός της χώρας.

υφαλοκρηπίδας ενώ η Τουρκία αξίωνε διάλογο εφ' όλης της ύλης, με αποτέλεσμα η μόνη επαφή μεταξύ των χωρών, παρά την μεσολάβηση των ΗΠΑ, να είναι οι ενημερωτικές συναντήσεις μεταξύ των Υπουργών Εξωτερικών, οι οποίες διεκόπησαν εντελώς τον Ιουνίου του 1995, μετά το τουρκικό *casus belli*. Τον Ιανουάριο του 1994, η ελληνική κυβέρνηση αναγνώρισε ως υποχρεωτική τη δικαιοδοσία του Διεθνούς δικαστηρίου, εξαιρώντας οποιαδήποτε διαφορά συνδεόταν με στρατιωτικά μέτρα αμυντικού χαρακτήρα, με κύριο στόχο την αποφυγή της υπαγωγής στην δικαιοδοσία του δικαστηρίου του ζητήματος της αποστρατιωτικοποίησης των ανατολικών νησιών του Αιγαίου.³³ Αξίζει να σημειωθεί ότι από την στιγμή που η Τουρκία δεν αναγνώριζε την δικαιοδοσία του δικαστηρίου ως υποχρεωτική, έπρεπε να υπογραφεί συνυποσχετικό³⁴ για την παραπομπή ζητημάτων στο Δικαστήριο.

Η Ελλάδα, τον Μάιο του 1995, κυρώνει την Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, μια σύμβαση που η Τουρκία ήταν ανάμεσα στα 4 κρατη που την καταψήφισαν το 1982, και ήταν στο σύνολο της ευνοϊκή για την Ελλάδα. Στο άρθρο 2 του ν. 2321/1995, αναφέρεται ότι “η Ελλάδα έχει αναφαίρετο δικαίωμα κατ εφαρμογή του άρθρου 3 της κυρούμενης συμβάσεως να επεκτείνει σε οποιονδήποτε χρόνο το εύρος της χωρικής θάλασσας μέχρι αποστάσεως 12 ν.μ.”³⁵, ενώ ένα ακόμη κύριο σημείο του νόμου ήταν ότι “ο χρόνος και ο τρόπος ασκήσεως των δικαιωμάτων, είναι ένα ζήτημα που απορρέει από την εθνική στρατηγική, χωρίς τούτο να σημαίνει κατ' ελάχιστον απεμπόληση εκ μέρους της των εν λόγω δικαιωμάτων”.³⁶ Η κύρωση της Σύμβασης είχε ως αποτέλεσμα τις σφοδρές αντιδράσεις της Τουρκίας, παρά την πάγια θέση της Ελλάδας ότι τα 12 ν.μ. έχουν καταστεί εθιμικό δίκαιο και η σύμβαση, αποκωδικοποιώντας το, απλά έδωσε μεγαλύτερη βαρύτητα στον κανόνα. Η Τουρκία έστειλε επιστολή στον ΟΗΕ, και τον Ιούνιο 1995 λίγες μέρες μετά την κύρωση της από την ελληνική βουλή, η Μεγάλη Τουρκική Συνέλευση εξέδωσε ένα ψήφισμα που απειλούσε με άσκηση βίας (*casus belli*) εναντίον της Ελλάδας, σε περίπτωση που αυτή ασκήσει τα νόμιμα δικαιώματά της, δηλαδή την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της στα 12 ν. μ., διότι αυτό θα επηρέαζε ζωτικά συμφέροντα της χώρας στο Αιγαίο, όπως ανέφερε το ψήφισμα, παρόλο που η ίδια έχει επεκτείνει τη χωρική της θάλασσα στα 12 ν.μ. σε Μαύρη Θάλασσα και Μεσόγειο από το 1964.³⁷ Η απάντηση της Ελλάδας ήταν να προσφύγει σε μια σειρά διαμαρτυριών προς τους διεθνείς οργανισμούς, όπου τόνισε ότι το ψήφισμα της τουρκικής εθνοσυνέλευσης ήταν ευθεία παραβίαση του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, συγκεκριμένα του άρθρου 2.4 το οποίο αποτελεί κανόνα αναγκαστικό δικαίου (*jus cogens*) και διακηρύσσει ότι “όλα τα Μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από την απειλή ή τη χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής

³³ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.436-437

³⁴ Το Άρθρο 36 (1) του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου προβλέπει ότι το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται όλων των υποθέσεων που οι διάδικοι υποβάλλουν σ' αυτό και καλύπτει τόσο την περίπτωση του συνυποσχετικού όσο και αυτή της κατά παρέκταση αρμοδιότητας. Το συνυποσχετικό αποτελεί ειδική συμφωνία η οποία συνήθως περιβάλλεται τον τύπο της (διμερούς) διεθνούς συνθήκης.

³⁵ Άρθρο 2, Νόμος υπ' αριθμόν 2321/1995, ΦΕΚ 136/Α/23-6-1995: Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του μέρους XI της Σύμβασης

³⁶ Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (ιστότοπος), *Επεξηγήσεις Όρων – Χωρικά Ύδατα*

³⁷ Π. Σιούσιουρας και Γ. Χρυσόχογς, *Το Δικαίωμα Επέκτασης της Αιγιαλίτιδας Ζώνης της Ελλάδας, Άμυνα και Διπλωματία*, Liberal (ιστότοπος), Παρασκευή 1 Απριλίου 2016

ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους Σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών”.³⁸

Λίγους μήνες αργότερα, τα Χριστούγεννα του 1995, η προσάραξη του τουρκικού εμπορικού πλοίου “Φιγκέν Ακάτ” στα Ίμια ή Λίμνια, ενός συμπλέγματος δύο βραχονησίδων στα Δωδεκάνησα, και η άρνηση της ελληνικής βοήθειας από τον πλοίαρχό του, με την δικαιολογία ότι “τα Ίμια είναι τουρκικά”, ήταν το εφιαλτήριο για μια σειρά γεγονότων, γνωστότερων ως “Κρίση των Ιμίων”. Με την συνθήκη των Παρισίων το 1947, τα Δωδεκάνησα ενσωματώθηκαν από την Ιταλία στην ελληνική επικράτεια, γεγονός που αναγνώριζε και η Τουρκία μέχρι και τις 29 Δεκεμβρίου το 1995, όπου κι αμφισβήτησε την κυριότητα των βραχονησίδων με μια πρόχειρη ρηματική διακοίνωση, υποστηρίζοντας ότι οι βράχοι “Καρντακ” είναι εγγεγραμμένοι στην περιφέρεια των Μούγλων. Η Ελλάδα απέρριψε τους ισχυρισμούς της Τουρκίας με διπλωματική διακοίνωση στις 9 Ιανουαρίου, ενώ από τις 17 του μήνα άρχισε η στρατιωτική επιτήρηση της περιοχής. Στις 26 Ιανουαρίου κι ενώ το περιστατικό είχε διαρρεύσει στον Τύπο, ο δήμαρχος Καλύμνου μαζί με μια ομάδα ατόμων, ύψωσε την ελληνική σημαία στα νησάκια και δύο μέρες μετά δημοσιογράφοι της τουρκικής εφημερίδας “Hurriyet”, αντικατέστησαν την ελληνική με την τουρκική σημαία. Την επόμενη μέρα, η κρίση άλλαξε πορεία καθώς επενέβη σκάφος του Πολεμικού Ναυτικού που εντόπισε την τουρκική και την αντικατέστησε εκ νέου με ελληνική. Τις ερχόμενες ημέρες, σημειώνονται μαζικές υπερπτήσεις και σκάφη της τουρκικής ακτοφυλακής αποπειράθηκαν να πλησιάσουν τα δύο νησάκια ενώ παράλληλα, αποβιβάστηκε ομάδα ανδρών των ελληνικών ειδικών δυνάμεων στην ανατολική Ίμια, γεγονός που εκλήφθηκε από την Τουρκία ως απόπειρα επιβολής τετελεσμένων.

Ακολούθως, την 29η Ιανουαρίου, η Τουρκία έστειλε δεύτερη ρηματική διακοίνωση στον Έλληνα Πρέσβη στην Άγκυρα, η οποία δεν περιοριζόταν μόνο στις επίμαχες βραχονησίδες, αλλά όπως υποστήριζε, υπήρχε ένας απροσδιόριστος αριθμός νησίδων στο Αιγαίο που το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς δεν είχε καθοριστεί από τις διεθνείς συμφωνίες. Επιπλέον, αναφερόταν και σ’ ένα ελληνικό πρόγραμμα, το οποίο είχε δημοσιευτεί το καλοκαίρι του 1995, που σκοπό είχε την αξιοποίηση των μικρών νησιών στο Αιγαίο και την δημιουργία υποδομών για την εύκολη διαβίωση σε αυτά και το οποίο σχετιζόταν άμεσα με τις ρυθμίσεις του άρθρου 121 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, σύμφωνα με τις οποίες όλα τα νησιά δικαιούνται αιγιαλίτιδα ζώνη, υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, ενώ οι βράχοι που δε μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή, δε δικαιούνται ΑΟΖ ή υφαλοκρηπίδα, στο οποίο η Τουρκία, τότε, είχε απαντήσει με υπερπτήσεις πάνω από τα νησιά προς αξιοποίηση και με την επιτάχυνση της χαρτογράφησης όλων των μικρών νησίδων στο Αιγαίο.³⁹ Μετά την δεύτερη ρηματική διακοίνωση της Τουρκίας, η στρατιωτική κινητοποίηση των δύο χωρών ήταν μεγάλη και η σφοδρή ένταση μεταξύ των χωρών είχε ως αποτέλεσμα, την αμεσότερη μεσολάβηση των Αμερικανών. Οι

³⁸ Άρθρο 2 (4), Χάρτης του ΟΗΕ, Ηνωμένα Έθνη (ιστότοπος)

³⁹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.471-473

διαπραγματεύσεις έγιναν μεταξύ του Θεοδώρου Πάγκαλου, της Τανσού Τσιλέρ, του Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ (βοηθός υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ) και των αρχηγών του στρατού των ΗΠΑ και της Τουρκίας, ενδεικτικό της κατάστασης στην Τουρκία και τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει ο στρατός στις υποθέσεις της χώρας, και στόχος ήταν η αποκλιμάκωση της έντασης και όχι φυσικά, η τήρηση του Διεθνούς Δικαίου. Την ώρα των διαπραγματεύσεων, τα χαράματα της 31ης Ιανουαρίου, ομάδα ανδρών των τουρκικών ειδικών δυνάμεων κατέλαβε την Δυτική Ίμια (Επιχείρηση “Yunus 1”), η οποία για άγνωστους λόγους, ήταν αφύλακτη, με σκοπό να δημιουργηθεί ισοδύναμο τετελεσμένο. Δεδομένου ότι η Ελλάδα αιφνιδιάστηκε πλήρως και ο χρόνος λειτουργούσε εις βάρος της, υποχώρησε στην αξίωση της Τουρκίας για απομάκρυνση της σημαίας, αποδεχόμενη την φόρμουλα απεμπλοκής “no boats, no flags, no men of war on the islands or their proximity”.⁴⁰ Οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές επέστρεψαν στην προτύπη κατάσταση – status quo ante –.⁴¹ Παρόλο που η κατάσταση, το πρωί της 31ης, είχε αποκλιμακωθεί, η Ελλάδα βρέθηκε ξανά προ πολύ δυσάρεστης εκπλήξεως, όταν έγινε γνωστό ότι τα χαράματα, ένα ελικόπτερο του Πολεμικού Ναυτικού, υπό ασαφείς συνθήκες, κατέπεσε κοντά στα Ίμια και τα τρία μέλη του πληρώματος, υποπλοίαρχος Χριστόδουλος Καραθανάσης, υποπλοίαρχος Παναγιώτης Βλαχάκος και αρχικελευστής Έκτορας Γιαλογός, σκοτώθηκαν.

Το συμβάν συνέβη σε μια περίοδο (1995-1996) που και στις δύο χώρες υπήρχε πολιτική αβεβαιότητα αφού στην Τουρκία οι πολιτικές διαμάχες μεταξύ Ισλαμιστών και Κεμαλιστών και τα εσωτερικά προβλήματα απειλούσαν την χώρα με ακυβερνησία, με αποτέλεσμα αυτού την συνεργασία Γιλμάζ – Τσιλέρ κι εντολοδόχο πρωθυπουργό την Τσιλέρ, ενώ στην Ελλάδα η παραίτηση του πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου λόγω ασθενείας, είχε ως απότοκο την οριακή εκλογή ενός πολιτικά αποδυναμωμένου Κώστα Σημίτη.

Η κρίση στα Ίμια, έδωσε την ευκαιρία στην Τουρκία να αναπτύξει την θεωρία της περί “γκρίζων ζωνών” και ήταν η πρώτη φορά που αμφισβητήθηκε το εδαφικό καθεστώς στο Αιγαίο, παρόλο που ο τουρκικός αναθεωρητισμός δεν ήταν κάτι καινούργιο. Σύμφωνα με αυτήν την θεωρία, υπάρχει ένας ακαθόριστος αριθμός νησιών που το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς είναι αδιευκρίνιστο γιατί δεν έχουν μεταβιβαστεί με συνθήκη σε κάποιο κράτος μετά την διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με αποτέλεσμα είτε να ανήκουν στον διάδοχο της, δηλαδή την Τουρκία, είτε να αποτελούν περιοχές “ακαθορίστου κυριαρχίας”. Σύμφωνα με το άρθρο 12 της συνθήκης της Λωζάνης, στην Τουρκία ανήκουν όσα νησιά βρίσκονται μέχρι τρία μίλια από τις τουρκικές ακτές, ενώ το άρθρο 15 αναφέρει ότι “η Τουρκία παραιτείται υπέρ της Ιταλίας παντός δικαιώματος και τίτλου επί των κάτωθι απαριθμωμένων νήσων, τουτέστι της Αστυπαλαίας, Ρόδου, Χάλκης, Καρπάθου, Κάσσου, Τήλου, Νισύρου, Καλύμνου, Λέρου, Πάτμου, Λειψούς, Σύμης και Κω, των κατεχομένων νυν υπό της Ιταλίας και των νησίδων των εξ αυτών εξαρτωμένων, ως και της νήσου Καστελλορίζου”.⁴² Όπως έχει ήδη αναφερθεί τα Δωδεκάνησα ενσωματώθηκαν στον ελληνικό

⁴⁰ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.469-477

⁴¹ Ν. Παούνης, *Η Ελληνοτουρκική Αντιπαράθεση στα Ίμια (1996) – Ο «Μύθος» του Εθνικού Τακτικού Πλεονεκτήματος*, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), 2017, σελ.7-11

⁴² Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.60-61

κορμό με την Συνθήκη των Παρισίων το 1947 ενώ πρέπει να επισημανθεί ότι η οριοθετική γραμμή που διαχωρίζει τα νησιά της κάθε χώρας στην περιοχή, έχει προσδιοριστεί στην Ιταλοτουρκική συμφωνία της 28ης Δεκεμβρίου 1932, όταν η Ιταλία κατείχε τα Δωδεκάνησα.

Τέλος, τα Ίμια θεωρούνται νησιά άρα μπορούν να εφαρμοστούν όλοι οι διεθνείς κανόνες που τα αφορούν για τον προσδιορισμό των θαλασσίων ζωνών τους, την οριοθέτηση τους και του εύρους τους. Η επίσημη θέση της Ελλάδας αναφέρει συγκεκριμένα ότι “σύμφωνα με το άρθρο 121(2) όλα τα νησιά, δικαιούνται χωρικών υδάτων, συνορεύουσας ζώνης, αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και υφαλοκρηπίδας... Κατ’ εφαρμογή του κανόνα αυτού, όλα τα ελληνικά νησιά, σύμφωνα με το δίκαιο της θάλασσας, έχουν υφαλοκρηπίδα”.⁴³ Ο καθηγητής κ. Άγγελος Συρίγος υποστηρίζει ότι σε περίπτωση που είναι αμφισβητούμενη η κυριαρχία κάποιου εδάφους, δεν είναι δυνατή η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών κι αυτός είναι ένας από τους λόγους που η Τουρκία έγειρε θέμα “γκρίζων ζωνών” αφού μια προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας θα είχε ως πρώτο μέρος προσφυγής την διαπίστωση της κυριαρχίας επί των νήσων, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να δικαιωνόταν μεν πλήρως όσον αφορά τις “γκρίζες ζώνες” αλλά το Δικαστήριο για να εξισορροπήσει την κατάσταση, θα όριζε μεγαλύτερη υφαλοκρηπίδα στην Τουρκία, από αυτή που δικαιούται, δεδομένου ότι το συγκεκριμένο Δικαστικό Όργανο προτιμάει να καταλήγει σε ισορροπημένες αποφάσεις και κανένα μέρος να μη φεύγει ηττημένο.⁴⁴

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2000 – 2021

2000-2010: Διερευνητικοί Κύκλοι, Πρωθυπουργοί

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ιστορικά οι Ελληνοτουρκικές διαφορές γενικότερα αλλά και στο κομμάτι της υφαλοκρηπίδας ειδικότερα, κλονίστηκαν αρκετές φορές ενώ ταυτόχρονα έγιναν και προσπάθειες εξομάλυνσης τους. Στις παραπάνω προσπάθειες περιλαμβάνονται και οι 60 κύκλοι διερευνητικών επαφών που ξεκίνησαν το 2002 μεταξύ των Υπουργών Εξωτερικών (ΥΠΕΞ) της Ελλάδας και της Τουρκίας, του Ανδρέα Παπανδρέου και του Ισμαήλ Τζεμ⁴⁵ αντίστοιχα και διακόπηκαν το 2016 μετά τα ζητήματα που γεννήθηκαν από το τουρκικό πραξικόπημα.

Πρωταρχικός στόχος των διερευνητικών επαφών ήταν η αναθεώρηση του καθεστώτος στο Αιγαίο και το σαφές πλαίσιο διεκδικήσεων των δύο χωρών. Σημαντική

---

⁴³ *Ελληνοτουρκική διαφορά ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων – Ειδικότερα κείμενα, Ελληνική Δημοκρατία – Υπουργείο Εξωτερικών*

⁴⁴ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.485

⁴⁵ Ο Ισμαήλ Τζεμ (İsmail Cem İpekçi 15 Φεβρουαρίου 1940 – 24 Ιανουαρίου 2007) ήταν Τούρκος πολιτικός, πρώην υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας και δημοσιογράφος.

τροχοπέδη αποτελούσαν οι συζητήσεις για τις λεγόμενες από την τουρκική πλευρά “γκρίζες ζώνες”, όρος νομικά αδόκιμος καθώς δεν είναι καταγεγραμμένος στο Διεθνές Δίκαιο. Με βάση το άρθρο 12 της Συνθήκης της Λωζάννης τα νησιά του Βορείου Αιγαίου τίθενται υπό καθεστώς ελληνικής κυριαρχίας με εξαίρεση την Ίμβρο, την Τένεδο και τις Λαγούσες νήσους. Η Τουρκία πρότεινε προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔ), ενώ η Ελλάδα από τη πλευρά της θεωρούσε αποτρεπτική ως λύση την εμπλοκή του ΔΔ. Τελικά, ούτως ή άλλως, η προσφυγή στο Δικαστήριο κρίθηκε μη επιθυμητή.

Το 2003, μετά τη διενέργεια τουρκικών εκλογών, το απότοκο ήταν η ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Ταγίπ Ερντογάν κάτι που οδήγησε στην εγκαθίδρυση του τουρκικού ισλαμικού κινήματος στην εξουσία, στον μετασχηματισμό του κράτους από τη μορφή που είχε θεμελιώσει ο Κεμάλ Ατατούρκ και στη στροφή της εξωτερικής τουρκικής πολιτικής. Όσον αφορά την ελληνική πλευρά, εκείνο το διάστημα χρέη πρωθυπουργού εκτελούσε ο Κώστας Σημίτης και ήταν το διάστημα που οι δύο εν διαπραγμάτευση χώρες βρίσκονταν στα όρια συμφωνίας για την επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων (π.χ. στις νησιωτικές ακτές τα χωρικά ύδατα θα επεκτεινόταν στα 8,9 ή 10 μίλια).⁴⁶ Τελικά μετά από τις τουρκικές ενστάσεις και επειδή δε θα γινόταν με προεδρικό διάταγμα αλλά με νόμο (κάτι που δυσαρεστούσε την ελληνική πλευρά) οι συνομιλίες οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο. Το ίδιο διάστημα (2003) η Κυβέρνηση Ερντογάν άρχισε να ακολουθεί τη πολιτική “μηδενικών προβλημάτων” μετά από άρνηση της Τουρκίας προς τις ΗΠΑ για χρήση των εδαφών της για εισβολή στο Ιράκ. Το 2009 όταν έγινε Υπουργός Εξωτερικών ο Νταβούτογλου επέτεινε αυτή την πολιτική από την οποία εξαιρούνται Ελλάδα και Κύπρος και αυτό φάνηκε όταν καθιέρωσε την επίδειξη σημαίας από τα τουρκικά πολεμικά που θα εισέρχονταν στο Αιγαίο “αβλαβώς” για να μη παρεμποδίζεται από την Ελλάδα ο “ζωτικός χώρος” της Τουρκίας.⁴⁷ Το 2010 η παραπάνω πολιτική σταδιακά διαρρηγνύεται κυρίως λόγω ζητημάτων σχετικών με την “Αραβική Άνοιξη”.⁴⁸

Τον Μάρτιο του 2004 με τη Κυβέρνηση Καραμανλή, διαφοροποιείται μερικώς η ελληνική αντίληψη για τους διερευνητικούς κύκλους, συγκεκριμένα αφενός αντιτίθονταν με τη διαδικασία που είχε αποφασιστεί το 1999 στο Ελσίνκι σχετικά με τις διμερείς ελληνοτουρκικές σχέσεις και αφετέρου γαλουχείται φόβος ότι η Τουρκία δε θα εγκαταλείψει τη θεωρία “γκρίζων ζωνών” άρα και ύπαρξη πιθανότητας προσφυγής στο ΔΔ.⁴⁹

Σε γενικές γραμμές το χρονικό διάστημα 2002 – 2013, αντικείμενο των συζητήσεων μεταξύ άλλων αποτέλεσε το τουρκικό *casus belli*, η αύξηση των ελληνικών χωρικών υδάτων, το δικαίωμα των νησιών να έχουν υφαλοκρηπίδα, νομολογία κτλ., διαδικασία που απεδείχθη εκ των ων ουκ άνευ σε μια περίοδο κρίσιμη για τις δύο χώρες.

⁴⁶ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.582

⁴⁷ Ο.π., σελ.599,603,606,609

⁴⁸ Αραβική Άνοιξη ονομάστηκε ένα κύμα διαδηλώσεων και διαμαρτυριών στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, που εκδηλώθηκε από τις 18 Δεκεμβρίου του 2010.

⁴⁹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.581

2010-2021: ΑΟΖ, Δίκαιο Θάλασσας, νομικό πλαίσιο

Γύρω στο 2010 ανακύπτει η ιδέα για θεμελίωση μιας ΑΟΖ, ιδέα που ως αφετηρία είχε τη συνδιάσκεψη τους Χάγης για το δίκαιο τους θάλασσας το 1930. Μετά τη δριμύτατη οικονομική κρίση για πολλούς Έλληνες αποτέλεσε πανάκεια λύση, ως μέσο εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων και επέκτασης τους αιγιαλίτιδας ζώνης. Τα οικονομικά οφέλη και οι πόροι που θα ανέκυπταν για την Ελλάδα ήταν σημαντικά κάτι που καθιστούσε τη κήρυξη ΑΟΖ φλέγον ζήτημα γεωστρατηγικής πολιτικής.

Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι με βάση το Δίκαιο της Θάλασσας οι κανονισμοί που αφορούν τόσο την υφαλοκρηπίδα όσο και την ΑΟΖ στα άρθρα 78 και 83 στο σύνολό τους ταυτίζονται με μόνη διαφορά ότι με την κήρυξη ΑΟΖ ως βασικό κριτήριο αναδεικνύεται (και υποστηρίζεται από την Ελλάδα) η απόσταση από τις ακτές σε αντιδιαστολή με τη θαλάσσια γεωμορφολογία που αφορά την υφαλοκρηπίδα. Κύριο σημείο τριβής των δύο χωρών αποτελεί η διεξαγωγή θαλάσσιων επιστημονικών ερευνών που συχνά πραγματοποιούνται στην εκάστοτε υφαλοκρηπίδα (συχνά ελληνική) άνευ άδειας από την υπό έρευνα χώρα. Μάλιστα σύμφωνα με τη Σύμβαση του Δικαίου Θάλασσας και ειδικότερα στα άρθρα 245 και 246 η συναίνεση αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη διενέργεια ερευνών στην υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ του παράκτιου κράτους (στην Ελλάδα η ΕΧΑΕΘ⁵⁰).

Εκτός από τα παραπάνω η Σύμβαση για το Δίκαιο τους Θάλασσας (αποτελεί και εθιμικό δίκαιο) προβλέπει κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί τους υφαλοκρηπίδας (τουλάχιστον 20 ν.μ.) ανάλογα και με την απόσταση των αντικειμένων ακτών. Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση αυτή και ως χρονικά νεότερος νόμος υπερισχύει κάθε προγενέστερου αλλά και κάθε αντίθετης διάταξης νόμου. Τριβές μπορεί να προκληθούν μόνο όσον αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας των ακτών των ελληνικών νησιών απέναντι από τους τουρκικές ακτές, δηλαδή τα νησιά του Βόρειου και Ανατολικού Αιγαίου. Όσον αφορά την οριοθέτηση η Ελλάδα διατείνεται ότι πρέπει να γίνει με βάση την αρχή της ίσης απόστασης/ μέσης γραμμής.

Με δεδομένα τα παραπάνω νομικά άρθρα και τις παρούσες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες, η Τουρκία και η Ελλάδα αξιοποιούν σε διαφορετικό βαθμό τις ευκαιρίες που τους δίνονται σε σύμπνοια και με την νομοθεσία. Η Τουρκία από τη πλευρά της δραστηριοποιείται έντονα αξιοποιώντας κάθε είδους νομικό, πολιτικό και γεωγραφικό όπλο μεγιστοποιώντας τις βλέψεις και τα οράματά της. Κεντρικό ρόλο στη παραπάνω προσπάθεια κατέχει ο Ερντογάν που της τελευταίες δύο δεκαετίες πασχίζει να επεκτείνει η χώρα την περιφερειακή της ισχύ (απέχει ωστόσο σαν ιδέα αρκετά από την υλοποίηση της). Η Ελλάδα από την άλλη, αν και θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί και να επικαλεστεί το Διεθνές Δίκαιο, δεν έχει υποβάλλει στα αρμόδια μέλη του ΟΗΕ χάρτες με τα όρια τους υφαλοκρηπίδας – ΑΟΖ (εκτός από συμφωνίες που αφορούν το Ιόνιο). Μάλιστα εξακολουθεί ως σήμερα να κρατά μια περισσότερο

---

⁵⁰ Η Επιτροπή Χορήγησης Αδειών Ερευνών Θαλάσσης είναι ειδική διπλωματική επιτροπή, η λειτουργία της οποίας έχει βασιστεί σε διατάξεις του Οργανισμού Υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικών.

αμυντική στάση χωρίς να θέλει να προκαλεί, κάτι όμως που θέτει σε κίνδυνο τα ζωτικά της συμφέροντα καθώς αφήνει περιθώρια σε περαιτέρω τουρκικές παραβάσεις .

Οι θέσεις των δύο κρατών απέναντι στην ΑΟΖ και τη Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας (1982) διαφοροποιούνται σημαντικά ανάλογα και με τα συμφέροντα τους. Συγκεκριμένα η ελληνική πλευρά έχει επικυρώσει τη Σύμβαση ωστόσο δεν έχει κινηθεί προς τη θέσπιση ΑΟΖ. Αν και διαθέτει τον μεγαλύτερο ναυτικό στόλο παγκοσμίως και παρά το τεράστιο μήκος ακτών της οι διεκδικήσεις της στο Αιγαίο είναι ελάχιστες. Για παράδειγμα παρά τη νομική της δυνατότητα να κλείνει τους κόλπους της στα 24 ναυτικά μίλια περιορίζεται στα 10 όπως επίσης δεν χρησιμοποιεί τις ευθείες γραμμές βάσης. Από την άλλη, η Τουρκία έχει κατανηφίσει τόσο τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας όσο και τον θεσμό της ΑΟΖ και διαθέτει χωρικά ύδατα 12 ναυτικών μιλίων στη Μεσόγειο και στη Μαύρη Θάλασσα. Η μερική αδράνεια της Ελλάδας ερμηνεύεται συχνά ως απόρροια φόβου μη προκληθεί η γειτονική χώρα και βρει αφορμή για εφαρμογή του *casus belli*.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ/ ΠΙΘΑΝΕΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Παρά τις διαφορές τους οι δύο χώρες είναι απαραίτητο να λάβουν υπόψη τρεις βασικές αρχές. Ειδικότερα, να υπάρχει η αντίληψη του Αιγαίου ως μιας κοινής θάλασσας ανάμεσα στα δύο γειτονικά κράτη, στην αρχή της μη παραβίασης της οριοθέτησης τόσο του θαλάσσιου όσο και του εναέριου χώρου και στο ότι η ενσωμάτωση νέων θαλάσσιων εκτάσεων πρέπει να είναι δίκαιη και αμοιότροθεν αποδεκτή και συμφωνημένη.

Ποικίλες είναι οι προοπτικές για το μέλλον των ελληνοτουρκικών σχέσεων και των διαπραγματεύσεων για την επίλυση των επιμέρους διαφορών. Η ασφαλέστερη επιλογή θα ήταν η επίλυση των εκκρεμώσεων μέσω προσφυγής σε δικαστήριο ή σε κάποιο διεθνές δικαιοδοτικό όργανο. Αυτό θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί όπως αναφέρεται από τη τουρκική πλευρά μέσω της “συνολικής συμφωνίας” (package deal), δηλαδή με μια συνολική διευθέτηση όλων των διαφορών που στο σύνολο τους συνδέονται άμεσα με το διεθνές δίκαιο κάτι που διευκολύνει τη διαχείριση τους καθώς εναπόκεινται σε νομικό χειρισμό. Κάτι τέτοιο όσον αφορά τη νομική επίλυση θα συνέφερε την Ελλάδα, η οποία επιδιώκει τον ξεκάθαρο και νόμιμο προσδιορισμό του καθεστώτος που αμφισβητείται στο Αιγαίο. Το Ελληνικό κράτος, όμως, υπό τον φόβο να κατακλυστεί από ανισοβαρείς απαιτήσεις από μέρος της Τουρκίας είναι αμφίβολο αν τελικά θα δεχτεί την λύση της συνολικής συμφωνίας.⁵¹

Συμπερασματικά, είναι εμφανές ότι το ελληνοτουρκικό ζήτημα δεν αποτελεί ένα εύκολα αντιμετωπίσιμο πρόβλημα, αλλά αντιθέτως προϋποθέτει προσεκτικές πολιτικές αποφάσεις, ανεκτικότητα αλλά και κατάλληλες διπλωματικές κινήσεις, όλα σε σύμπνοια με το εθνικό αλλά κυρίως με το Διεθνές Δίκαιο. Δύσκολα μπορεί να προβλέψει κάποιος με βεβαιότητα το μέλλον αυτών των διαπραγματεύσεων ωστόσο είναι βέβαιο ότι με τους λάθος πολιτικούς χειρισμούς μπορεί να αποβεί “δαμόκλειος σπάθη”.

---

⁵¹ Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ.781

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία – Εργασίες:

- D. P. O’Connell, *The International Law of the Sea*, Vol. II, ed. by I.A.Shearer, Oxford University Press (Clarendon), 1984
- Mikhail L. Myriantis, *UNCLOS 1982 – The Mediterranean Area and EU’s Southern Rim*, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP)
- Άγγελος Μ. Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 2015
- Ε. Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015
- Θ. Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνο – Τουρκικών Σχέσεων 1453-1998*, Εκδόσεις Σιδέρης, 1998
- Θ. Ντόκος, *Αλφαβητάρι των Ελληνο-Τουρκικών σχέσεων*, Κείμενο Εργασίας Νο 11/2010, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Μάιος 2010
- Κ. Ιωάννου – Α. Στρατή, *Δίκαιο της Θάλασσας*, Β’ Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2000
- Μ. Κλάδη – Ευσταθοπούλου, *Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας – Αιγιαλίτιδα Ζώνη, Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, Γρηγόρης Τσάλτας, Τόμος Α’, 2003
- Νικόλας Α. Ιωαννίδης, *Τουρκία και Δίκαιο της Θάλασσας: Δύο Άσπονδοι Εχθροί*, Δεκέμβριος 2015
- Ν. Παύνης, *Η Ελληνοτουρκική Αντιπαράθεση στα Ίμια (1996) – Ο «Μύθος» του Εθνικού Τακτικού Πλεονεκτήματος*, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)
- Ν. Παπαναστασίου. *Η Διαχείριση των Κρίσεων στην Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική*, Εκδόσεις Σιδέρη, 2015
- Χ. Ροζάκης, *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2013
- Χ. Ροζάκης, *Η Διαφορά για την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου*, Αθήνα, 1979
- Χ. Ροζάκης, *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις: η νομική διάσταση*, Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1989
- Χ.Ζ. Σαζανίδης, *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις στην πενταετία 1973-1978*, Θεσσαλονίκη, 1979

Άρθρα – Ιστότοποι:

- Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων – Ειδικότερα κείμενα, Ελληνική Δημοκρατία – Υπουργείο Εξωτερικών: <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon>
- Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας: <https://geetha.mil.gr>
- Π. Σιούσιουρας και Γ. Χρυσόχος, *Το Δικαίωμα Επέκτασης της Αιγιαλίτιδας Ζώνης της Ελλάδας, Άμυνα και Διπλωματία*, Liberal: <https://www.liberal.gr/diplomacy/to-dikaioma-epektasis-tis-aigialitidas-zonis-tis-elladas/40037>

Νομικά Κείμενα:

- Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου (1945)
- Νόμος υπ' αριθμόν 2321/1995, ΦΕΚ 136/Α/23-6-1995: Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του μέρους XI της Σύμβασης
- Σύμβαση της Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα (1958)
- Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας / Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίου (1982)
- Χάρτης του ΟΗΕ (1945)